

Norma i literatura

JOAN F. MIRA
Institut d'Estudis Catalans
Escriptor

TAL COM PROBABLEMENT ignoren, o no recorden, la major part dels lectors d'aquest diari, aquest any 2007 celebrem, o hauríem de celebrar, els 75 anys, tres quarts de segle, de l'adopció de les Normes de Castelló per part dels escriptors valencians. Les Normes eren, no cal dir-ho, les mateixes de l'Institut d'Estudis Catalans, les normes de Fabra, que a Catalunya no feia tants anys que circulaven sense obstacles. Aquell 1932 va marcar un pas irreversible en la recuperació de la llengua comuna, no solament al País Valencià, sinó a tot el territori: imagineu, si no, que els escriptors valencians més solvents, o tots els escriptors, i per tant els mestres i els professors, els llibres, la premsa, i tothom que escriu i llegeix, hagueren adoptat unes normes diferents, divergents, per definir una llengua també diferent. Per al País Valencià, hauria estat un suïcidi. Per a la llengua catalana, una amputació i una desgràcia.

Si en aquesta matèria, els valencians hem assolit un mínim grau de «normalitat» –en comparació a un segle o mig segle abans– és perquè els escriptors hem assumit una tradició –i una llengua– literària que no era reductivament valenciana: elimineu, al País Valencià, tot allò que (com a literatura, o com a producció «cultura» escrita) ha estat pro-

duït els darrers quaranta anys *dins* d'aquest espai globalment català, i no quedarà estrictament res, o gairebé res, fora de la producció en llengua castellana, que per tant està dins d'un *altre* espai. Dit d'una altra manera: ningú no ha demostrat encara que pugui existir una literatura «valenciana no catalana»: valenciana en valencià, és clar. Les restriccions, i les actituds mentals que implica aquest concepte de llengua *valenciana, no catalana* són prou per impedir tota solvència literària. Són, com diria sir Francis Bacon de Verulam, «a wonderful obstruction of the mind», i amb la ment obstruïda no és fàcil fer literatura.

El que sembla que sí que pot existir és una literatura pensada i feta sobretot per a un públic valencià, i que difícilment podrà ser consumida per un altre públic (sobretot quan es tracta del mercat escolar). Parle d'autors valencians. Però la mateixa cosa és aplicable a molts autors del Principat de Catalunya, i a moltíssims llibres publicats a Barcelona: són perfectament localistes, a penes regionals, però la diferència és que no ho saben. I no és qüestió de llengua o dialecte, sinó de perspectiva: Valle-Inclán, Cela o Torrente Ballester han escrit molts llibres en un curiós «castellà-gallec», però no pensaven només en un públic local, ni de bon tros. Ni ho pensen els autors sud-americans quan escriuen amb girs, variants i vocabulari del seu país o regió. Ni els nord-americans quan escriuen en l'anglès d'Alabama i Tennessee. El problema, en el nostre cas, és tot un altre. És que habitar els lectors, des del principi, a aquesta reducció de perspectiva pot arribar a crear també una percepció reductiva, una distància, i un sentiment d'estranyesa. Encara no és greu, però existeix.

La nostra és una llengua convalescent i fràgil. Segurament no podem resistir els sotrats i els estiraments que resisteixen sense massa risc l'espanyol, el francès (l'anglès ho resisteix tot). Nosaltres podem resistir, en la llengua lite-

rària, un cert estirament i una certa dispersió en la morfologia i en el vocabulari, però només «fins a un cert punt»: només fins al punt que no es perda la percepció d'estar escrivint i llegint en *la mateixa* llengua. És a dir, fins al punt que el lector no senta que llegeix en un idioma que «sona» o resulta o és percebut com a distant i estrany. El remei, tal com jo ho veig, no està en la reducció sinó en l'expansió: no a reduir «tota» la llengua literària a una sola de les possibilitats normatives o lèxiques (no cal que «tots» escriguen *serveixi*, *galleda* i *noi* en comptes de *servisca*, *poal* i *xiquet!*); ni a reduir-la tampoc a les variants pròpies del territori de cada autor, per molt que siga important i es diga Mallorca o Barcelona: hi ha autors «barcelonins» que gasten un llenguatge que seria l'equivalent, *mutatis mutandis*, del «madrileño cheli», o del «porteño» de Buenos Aires que tant odiava Borges, i ells suposen que això és normal i regular, no local i dialectal.

Expansió significa 'un grau de variació suficient per no allunyar-se de les grans modalitats territorials', però amb variants que no arriben a ser percebudes com a «estranyes» fora del propi territori. Ara bé, un cert grau d'«estranyesa» és inevitable: no és fàcil que *serveixi* i *galleda* siguin percebuts com a pròxims i propis pels qui diuen *servisca* i *poal*; però coses així, i més fortes i extenses, passen amb altres llengües literàries, i els efectes no són vistos com a dispersió i barrera, sinó com a extensió, vitalitat i «riquesa». Mireu l'espanyol, i observeu com amplien i estenen el seu diccionari acadèmic, i pensem si, almenys en això, no ens podria servir d'exemple.

Avui, 17 de novembre de 2007, p. 26.